

NUME DE LOCUITORI AI STATELOR ȘI TERITORIILOR LUMII

IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU

Institutul de Lingvistică, „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, România

Names of inhabitants of countries and territories

Abstract: The paper deals with the English, French, German, Italian, Romanian and Spanish names of the inhabitants of independent countries and of dependent territories. In order to study them on a unitary basis, the *Inter-institutional style guide of the European Union* was used. Comparing the inhabitants' names from all six languages regarding the same territory, one can conclude that there are certain similarities and also certain differences between languages. Since for Romanian there are no legal settlements about the way the inhabitants' names should be used, the paper also aims to propose some regulations relative to their form.

Keywords: adjective, compound, derivation, name of inhabitants, noun.

Abordăm aici câteva dintre problemele numelor de locuitori ai statelor independente și ai teritoriilor dependente¹ ale lumii, pe care le studiem comparativ în șase limbi: engleză, franceză, germană, italiană, română și spaniolă. Ne-am propus să cercetăm acest subiect pornind de la constatarea că numele de locuitori în cauză nu coincid totdeauna între aceste limbi ca mod de formare și comportament lingvistic, nici, în fiecare limbă, cu numele etnice corespunzătoare și/ sau cu adjectivele² care trimit la aceiași referenți.

Sursele

Pentru a studia aceste nume pe o bază unitară am luat ca sursă versiunile în limbile menționate ale *Ghidului stilistic interinstituțional* al Uniunii Europene (UE), care cuprind în anexa A5³ *Lista țărilor, a teritoriilor și a monedelor* în limba respectivă. În aceste liste se indică și numele de locuitori și/ sau adjectivele⁴ corespunzătoare, prin acestea din urmă înțelegându-se, pe lângă adjectivele propriu-zise (de ex. *guvernul afgan*), substantivizabile

---

¹ Ne ocupăm de ambele categorii întrucât pun probleme similare, iar limita dintre ele este mobilă, și le numim în continuare pe toate *teritorii*.

² Cu privire la care v. Vintilă-Rădulescu (2011a).

³ Există și o anexă C *Diverse*, care cuprinde pentru diferitele limbi liste mai mult sau mai puțin bogate de particularități care sunt adesea surse de dificultăți sau care fac obiectul unor convenții speciale.

⁴ Nu discutăm aici deosebirea dintre aceste substantive și adjective reflectată în unele limbi (și) prin caracterul diferit al literei inițiale: majusculă, respectiv minusculă.

în unele limbi ca nume de locuitori (**un afgan, afganii**), și **perifrazele** cu aceeași valoare (de ex. *guvernul din Anguilla, un locuitor/ locuitorii din Anguilla*).

Listele, aduse permanent la zi⁵, privesc circa 250 de teritorii (dintre care 195 sunt state independente), ceea ce revine la circa 1.500 de nume de locuitori distincte; în cele ce urmează nu vom putea cita, bineînțeles, toate numele, ci ne vom referi la diversele tipuri care ni s-au părut cele mai reprezentative și la câteva dintre problemele mai importante puse de ele.

Numele recomandate de aceste *Ghiduri* nu reprezintă formele unice în uz, fiind rezultatul unei selecții, după criteriile din păcate neexplicitate, între diversele variante atestate. Pentru majoritatea limbilor există și surse interne oficiale (menționate pentru unele limbi în anexele respective), însă, întrucât nu ne preocupăm aici aspectul legal, ci cel lingvistic, ne-am limitat la ghidurile UE, care au caracter oficial la nivelul acesteia și prezintă avantajul unei relative unități în modul tratării tuturor limbilor.

Ele nu puteau fi însă perfect unitare pentru toate limbile din cauza particularităților acestora. Astfel, pentru engleză și germană există în liste coloane separate pentru numele de locuitori și pentru adjectivele referitoare la teritoriile respective (engl. *Citizen/ inhabitant* și *Adjective*, germ. *Personenbezeichnung* și *Adjektivische Ableitung*), iar pentru celelalte limbi examinate numai câte o singură rubrică (it. *Agettivo (abitante)*, dar numai fr. *Adjectif*⁶, rom. *Adjectiv*, însă sp. *Gentilicio*⁷). Aceasta oglindește faptul că în primele două limbi există frecvent, pe lângă unele forme comune, și termeni diferiți pentru cele două valori (de ex. substantive neanalizabile sau derivate cu sufixe pentru nume de locuitori față de adjective derivate cu sufixe adjectivele sau de perifraze ș.a.), în timp ce în celelalte limbi o singură formă⁸ joacă în general ambele roluri⁹.

În continuare cităm numele de locuitori (la forma de masculin singular) în ordinea alfabetică a limbilor, alegând cazurile cele mai semnificative sau exemplificând cu primele în ordinea alfabetică a teritoriilor, ale căror denumiri se dau în forma în care apar în *Ghidul* pentru limba română, precedate de prepoziția *pentru* (cf. „sp. *afgano* pentru Afganistan”).

Structura numelor de teritorii

Fără a intra în amănunte, menționăm că **denumirile** oficiale scurte, uzuale, ale **teritoriilor**, așa cum sunt consemnate în ghidurile UE¹⁰, pot fi, în linii mari (cu particularități care diferă de la limbă la limbă):

⁵ Ultima actualizare de care am luat cunoștință datează din 4.06.2013.

⁶ „L'adjectif de nationalité est identique au nom des habitants, sauf exceptions” (<http://publications.europa.eu/code/fr/fr-5000500.htm#A5-regles>, consultat la 9.06.2013).

⁷ În unele liste anterioare existase pentru spaniolă și o rubrică de adjective, care a fost suprimată având în vedere coincidența lor aproape totală cu numele de locuitori.

⁸ Se afirmă că nu face excepție decât fr. *suisse* pentru Elveția, despre care se precizează în *Règles d'usage* că prezintă numai la feminin o formă diferită pentru „numele de naționalitate”, *Suisse*.

⁹ În română însă, pentru Republica Moldova se consemnează în aceeași coloană două forme, *moldovean* și *moldovenesc*, fără a se preciza diferența dintre ele (dar nu și *românesc* alături de *român* pentru România).

¹⁰ Care prezintă unele deosebiri punctuale față de uzul ONU.

- **monomembre**¹¹: engl., fr., germ., it. *Afghanistan*, rom. *Afganistan*, sp. *Afganistán* etc.;
- **plurimembre**, caz în care facem distincție între:
  - nume **compuse** (din două sau mai multe cuvinte denumind un teritoriu **unitar**): engl. *South Africa*, fr. *Afrique du Sud*, germ. *Südafrika*, it. *Sud Africa*, rom. *Africa de Sud*, sp. *Sudáfrica* etc., și
  - nume **complexe** (formate din numele **entităților componente** ale unui teritoriu, legate printr-o conjuncție coordonatoare copulativă): engl. *Antigua and Barbuda*, fr. *Antigua-et-Barbuda*, germ. *Antigua und Barbuda*, it. *Antigua e Barbuda*, rom. *Antigua și Barbuda*, sp. *Antigua y Barbuda*.

Un caz aparte îl reprezintă numele dublu format din denumirile monomembre *Myanmar/ Birmania*.

Aceste distincții sunt semnificative din punctul nostru de vedere în măsura în care au unele implicații asupra structurii numelor de locuitori respective.

Structura numelor de locuitori

Un nume de locuitori poate fi, din punctul de vedere al modului cum este sau nu **analizabil**¹² (ca derivat, compus sau sintagmă¹³) de către vorbitorii limbilor în cauză:

- **neanalizabil**: engl., fr. *Afghan*, germ. *Afghane*, it. *afghano*, rom. *afgan*, sp. *afgano* pentru Afganistan;
- **derivat cu un sufix**:
  - de la denumiri **monomembre** de teritorii: engl. *Algerian*, fr. *Algérien*, germ. *Algerier*, it. *algerino*, rom. *algerian*, sp. *argelino* pentru Algeria sau de la **unul** (de obicei primul) ori, separat, de la **fiicare** dintre **componentele** unor nume **complexe** de teritorii: sp. *antiguano* pentru Antigua și Barbuda; engl. *Kittsian*, *Nevisian* pentru Saint Kitts și Nevis;
  - de la nume **compuse** de teritorii în integralitatea lor: engl. *South African*, fr. *Sud-Africain*, germ. *Südafrikaner*, it. *sudafricano*, rom. *sud-african*, sp. *sudafricano* pentru Africa de Sud;
  - **compus din derivate** cu sufixe de la nume **complexe** de teritorii: it. *bosniaco-erzegovino*, sp. *bosnioherzegovino* pentru Bosnia și Herțegovina (it. *Bosnia-Erzegovina*); fr. *Saint-Pierrais et Miquelonnais* pentru Saint Pierre și Miquelon;
  - **format dintr-o perifrază** care include numele teritoriului, și anume dintr-o
    - **construcție prepozițională**: engl. *of Myanmar/ Burma*, fr. *du Myanmar/ de Birmanie*, germ. *von Myanmar/ Birma*, it. *di Myanmar/ Birmania*, rom. *din Myanmar/ Birmania*, sp. *de Myanmar/ Birmania* pentru Myanmar/ Birmania;
    - **construcție cu valoare genitivală** (exprimată în germană și română prin forme flexionare, iar în celelalte limbi tot prin sintagme prepoziționale): germ. *des Heiligen Stuhls*, rom. *al Sfântului Scaun*, dar engl. *of the Holy See*, fr. *du Saint-Siège*, it. *della Santa Sede*, sp. *de la Santa Sede* pentru Sfântul Scaun.

¹¹ Chiar dacă sunt formate uneori prin **compunere**.

¹² Care nu coincide totdeauna cu istoria efectivă a formării numelor în cauză.

¹³ Unele clase se întrepătrund, existând nume de locuitori derivate de la nume compuse de teritorii sau nume de locuitori compuse din derivate etc.

Nume de locuitori neanalizabile

Numele de locuitori neanalizabile în limba respectivă se referă în general la state independente de multă vreme și bine cunoscute și sunt numeroase în toate limbile. Ele coincid de regulă cu numele etnic, dar pot fi și diferite de acesta (cf. fr. *Laotien*, rom. *german* ca nume de locuitori, dar fr. *Lao*, rom. *neamț* ca nume etnice etc.) și își corespund adesea de la limbă la limbă: engl. *Croat*, fr. *Croate*, germ. *Kroate*, it. *croato*, rom. *croat*, sp. *croata* pentru Croația (cu adjectivele derivate engl. *Croatian*, germ. *kroatisch*), dar pot fi și diferite: engl. *German*, fr. *Allemand*, germ. *Deutsche/r* (adj. *deutsch*), it. *tedesco*, rom. *german*, sp. *alemán* pentru Germania.

Față de acestea, numele teritoriilor respective apar în limbile în cauză ca **derivate** (ca rom. *Croația*, *Germania* etc.) sau **compuse** (ca germ. *Deutschland*).

Numele de locuitori neanalizabile nu pun probleme speciale de felul celor urmărite aici, situația lor fiind interesantă în acest sens eventual în măsura în care într-o limbă sau alta diferite ca structură, cf. engl. *Dane*, germ. *Däne*, pentru care celelalte limbi cercetate au derivate: fr. *Danois*, it. *danese*, rom. *danez*, sp. *danés*.

Există însă în unele limbi și cazuri izolate de nume de locuitori în care se recunoaște parțial numele teritoriului, dar care nu sunt formate de la acesta cu elemente proprii limbii în cauză. Astfel, în engl. *Burkinabe*, fr. *Burkinabè*¹⁴, it. *burkinabé* pentru Burkina Fasso, care reproduc forma *Burkinabe* consfințită prin *Constituția* statului în cauză, elementul final *-be* nu este sufix, ci **desinență de plural** în fula, limbă negroafricană – una din cele trei limbi naționale cooficiale alături de franceză, statul fiind o fostă colonie a Franței (în celelalte limbi studiate de noi se folosesc derivatele germ. *Burkiner*, sp. *burkinés* și perifriza rom. *din Burkina Fasso*). De asemenea, pentru a denumi locuitorii din Lesotho (desemnați în general prin derivate: germ. *Lesother*, rom. *lesothian*, sp. *lesotense*, sau prin perifrize: fr. *du Lesotho*, it. *del Lesotho*), în engleză se folosește forma *Basotho*, care cuprinde un **prefix de clasă nominală** pentru plural preluat din sotho, limbă negroafricană cooficială (alături de engleză) în Lesotho (fost protectorat britanic).

Nume de locuitori derivate cu sufixe

Numele de locuitori formate cu sufixe se pot referi la teritorii ale căror denumiri sunt **monomembre**, dar și la teritorii care poartă nume **compuse**.

Majoritatea numelor de locuitori sufixate cuprind formanți pentru nume de locuitori **din limba respectivă** sau, mai rar, **din alte limbi**, fără a se putea preciza, mai ales în cazul sufixelor care își corespund în diverse limbi, în ce măsură este vorba de creații pe terenul limbii respective sau de împrumuturi, respectiv de traduceri, adaptări sau calchieri.

Derivate cu sufixe ale limbii respective

Cele mai multe nume de locuitori derivate cuprind în fiecare limbă sufixe specializate în limba respectivă pentru formarea numelor de locuitori atât de la toponime din limba în cauză, cât și de la nume de locuri străine (care pot fi adesea adaptate sau traduse¹⁵). Ele

¹⁴ Despre care se precizează în anexa C *Divers* la ghidul pentru franceză că este invariabil.

¹⁵ Cu privire la traducerea numelor de state v. Vintilă-Rădulescu (2011b), Vintilă-Rădulescu (2012).

nu pun în principiu probleme specifice decât, eventual, sub aspectul **bazelor** la care sunt atașate sufixele.

Numele de locuitori derivate cu sufixe ale limbii respective de la denumiri **mono-membre** de teritorii nu suscită comentarii speciale din punctele de vedere care ne interesează aici. Similar cu acestea se comportă și derivatele cu sufixe de la componente ale unor nume **compuse** sau **complexe** de teritorii.

Uneori derivatul provine de la un **nume alternativ**, cf. germ. *Mahorer* de la numele *Mahoré* pentru Mayotte (alături de perifrazele it. *di Mayotte*, rom. *din Mayotte* și de derivatul sp. *mayotense*) sau sp. *malwinense* de la numele *Malvine* pentru Insulele Falkland (alături de compusul engl. *Falkland Islander*, derivatul germ. *Falkländer* și perifrazele fr. *des Îles Falkland*, it. *delle isole Falkland*, rom. *din Insulele Falkland*).

Derivate cu sufixe ale limbii respective de la nume compuse de teritorii

În cazul multor nume de locuitori care trimit la nume **compuse** de teritorii, sufixele sunt aplicate la componenta lor **finală**, numele fiind în același timp **compuse și derivate**: engl. *Cap Verdean* pentru Capul Verde, *Costa Rican* pentru Costa Rica, *North Korean* pentru Coreea de Nord, *South African* pentru Africa de Sud, *South Korean* pentru Coreea de Sud etc.; germ. *Guinea-Bissauer*, rom. *guineobissauan* pentru Guineea-Bissau; sp. *hongkonés* pentru Hong Kong; conform topicii dintre determinat și determinant specifice fiecărei limbi, UE recomandă engl. *Equatorial Guinean*, germ. *Äquatorialguineer* pentru *Equatorial Guinea*, *Äquatorialguinea*, în unele limbi cu truchierea determinantului (fr. *Équato-guinéen*, sp. *ecuatoquineano* pentru *Guinée équatoriale*, *Guinea Ecuatorial*), dar rom. *guineoecuatorialian* pentru Guineea Ecuatorială; cf. și engl. *Saudi Arabian*, germ. *Saudi-Araber* pentru *Saudi Arabia*, germ. *Saudi-Arabien*.

Uneori, numele de locuitori este derivat numai **de la unul dintre componentele** numelui **compus** al teritoriului – de preferință, dar nu totdeauna, de la cel care îl **particularizează** cel mai bine: fr. *Saoudien*, it. *saudita*, rom. *saudit*, sp. *saudí* pentru Arabia **Saudită**; engl. *Ivoirien*, fr. *Ivoirien*, germ. *Ivorer*, it. *ivoriano* (deși numele statului este it. *Costa d'Avorio*), rom. *ivorian* pentru Côte d'**Ivoire** (dar sp. *costamarfileño*, de la numele complet *Costa de Marfil* – traducere a numelui francez al statului, folosită prin tradiție, în ciuda solicitării acestuia de a i se păstra numele ca atare); engl. *Guianese*, fr. *Guyanais*, sp. *guyanés* – omonim în spaniolă cu numele de locuitori din Guyana – pentru **Guyana** Franceză (dar cu perifraze în celelalte limbi: germ. *von Französisch-Guayana*, it. *della Guyana francese*, rom. *din Guyana Franceză*).

Baza numelor de locuitori derivate de la nume **compuse** de teritorii care includ adjectivul din limba respectivă însemnând „**nou**” dobândește în unele limbi o formă parțial diferită, prin substituirea acestuia cu prefixul neologic **neo-**: fr. *Neo-calédonien*, germ. *Neokaledonier*, it. *neocaledoniano*, sp. *neocaledonio* (dar, cu conservarea adjectivului, derivatul engl. *New Caledonian* și perifraza rom. *din Noua Caledonie*); fr. *Néo-zélandais*, it. *neozelandese*, rom. *neozelandez*, sp. *neozelandés* pentru **Noua Zeelandă** (dar, cu adjectivul conservat, derivatele engl. *New Zealander* și germ. *Neuseeländer*). Aceeași substituție se produce numai în română în derivatul *papua-neoguineean* pentru **Papua-Noua Guinee** (alături de derivatele engl. *Papua New Guinean*, germ. *Papua-Neuguineer*, perifraza fr. *de*

Papouasie-Nouvelle-Guinée – toate cu păstrarea adjectivului – și de numele reflectând numai primul element: it. *papuano*, sp. *papú*¹⁶).

Derivate cu sufixe ale limbii respective de la nume complexe de teritorii

În cazul numelor complexe de teritorii, ca nume de locuitori se folosesc:

– un singur **derivat** format **de la primul** dintre componentele numelor complexe de teritorii (în spaniolă de cele mai multe ori traduse): germ. *Antiguaner*, sp. *antiguano* pentru **Antigua** și Barbuda; sp. *sancristobaleño* pentru **Saint Kitts** și Nevis; engl. *Vincentian* (dar ca adj. se folosește și perifraza *of Saint Vincent and Grenadines*), germ. *Vincenter*, sp. *san-vicentino* pentru **Saint Vincent** și Grenadinele; engl. *São Toméan* (dar ca adj. perifraza *of São Tomé and Príncipe*), germ. *São-Toméer*, sp. *santotomense* pentru **São Tomé** și Principe; sp. *trinitense* pentru **Trinidad** și Tobago; asemenea derivate parțiale se pot referi în limba uzuală la întregul teritoriu, însă în texte legislative, pentru a nu se da loc la confuzii, se recomandă perifrazele de la numele complet al teritoriului;

– câte un derivat de la **fiecare** component: engl. *Kittsian* și *Nevisian* pentru **Saint Kitts și Nevis**; *St-Pierrais* și *Miquelonuais* pentru **Saint Pierre și Miquelon**; *Trinidadian* și *Tobagonian* pentru **Trinidad și Tobago** (dar adj. *of Trinidad and Tobago*); *Wallisian* și *Futunan* pentru **Wallis și Futuna** (dar și *Wallis and Futuna Islander*).

Derivate cu sufixe de origine străină

În unele limbi există nume de locuitori cu formanți străini, proveniți în general din limbile teritoriilor respective, adesea comuni (în general prin împrumut) mai multor limbi, uneori și cu modificări ale bazei: pentru Arabia Saudită it. *saudita*, rom. *saudit*; Austria: it. *austriaco*, rom. *austriac*, sp. *austriaco*; Chile: germ. *Chilene*, it. *cileno* (cf. sp. *chileno*); Cipru: engl. *Cypriot*, fr. *Chypriote*, it. *cipriota*, rom. *cipriot*, sp. *chipriota*; Congo: engl. *Congolese*, fr. *Congolais*, germ. *Kongolese*, it. *congolese*, rom. *congolez*; Filipine: engl. *Filipino* (cf. sp. *filipino*; dar adj. engl. *Philippine*); Guatemala: fr. *Guatémaltèque*, germ. *Guatemalteke*, it. *guatemalteco* (cf. sp. *guatemalteco*); Kenya: it. *kenyota*, sp. *keniata*; Madagascar: engl. *Malagasy*, fr. *Malgache*, it. *malgascio*, rom. *malgaș*, sp. *malgache*; Mayotte: engl. *Mahorais* (cf. fr. *Mahorais*); Monaco: engl. *Monegasque*, fr. *Monégasque*, germ. *Monegasse*, it., sp. *monegasco*, rom. *monegasc*; Nicaragua: it. *nicaraguense* (cf. sp. *nicaraguense*; dar și it. *nicaragueño*); Peru: engl. *Peruvian*, fr. *Péruvien*, it. *peruviano*; Seychelles: engl. *Seychellois* (cf. fr. *Seychellois*); Saint-Pierre și Miquelon: engl. *St-Pierrais*, *Miquelonuais* (cf. fr. *Saint-Pierrais et Miquelonuais*); Togo: engl. *Togolese*, fr. *Togolais*, it. *togolese*, rom. *togolez*, sp. *togolés*; Venezuela: germ. *Venezolaner* (cf. sp. *venezolano*); Vietnam: it., sp. *vietnamita*; Yemen: engl. *Yemenite*, fr. *Yéménite*, germ. *Jemenit*, it. *yemenita*, rom. *yemenit* ș.a.

Cazul cel mai interesant este reprezentat, poate, de faptul că engleza și spaniola au în comun un număr relativ important de derivate care cuprind sufixul de origine **arabă** engl. *-i*, sp. *-í*: engl. *Bahraini*, *Bangladeshi*, *Iraqi*, *Israeli*, *Kuwaiti*, *Omani*, *Pakistani*, *Qatari*, *Sahrawi*, *Somali* (adj. și *Somalian*) și adj. *Yemeni* (dar subst. *Yemenit*); sp. *bareiní*, *bangladesí*, *catarí*, *iraquí*, *israelí*, *kuwaití*, *omani*, *pakistani*, *saharauí*, *somali* pentru Bahrain,

¹⁶ Cf. în română numele etnic *papuș*, definit însă în DEX ca „populație de rasă negridă care locuiește în Melanezia”.

Bangladesh, Irak, Israel, Kuweit, Oman, Pakistan, Qatar, Sahara Occidentală, Somalia; numai engl. *Azerbaijani* (dar sp. *azerbayano*) pentru Azerbaidjan, numai sp. *iraní, saudí* (dar engl. *Iranian, Saudi Arabian*) pentru Iran, Arabia Saudită; derivate de acest tip se regăsesc numai sporadic în alte limbi (fr. *Sahraoui*, germ. *Israeli, Sahraui*) și nu există în italiană și română, în celelalte cazuri folosindu-se derivate cu sufixe proprii sau, mult mai rar, sintagme prepoziționale.

Nume de locuitori compuse

Specifice pentru limba engleză sunt patru nume de locuitori compuse cu ajutorul cuvintelor însemnând „bărbat”, respectiv „femeie” (cu forme supletive pentru cele două genuri și numere): masc. sg. *-man*, pl. *-men*; fem. sg. *-woman*, pl. *-women*: *Dutchman, Dutchwoman* (alături de derivatul *Netherlander* de la *Netherlands*); *Frenchman, Frenchwoman*; *Irishman, Irishwoman* și *Manxman, Manxwoman* pentru Țările de Jos, Franța, Irlanda și, respectiv, Insula Man (în timp ce în celelalte limbi se folosesc nume neanalizabile, derivate sau perifraze); evident, aceste forme nu pot fi folosite decât ca substantive, adjectivele corespunzătoare având formele *Netherlands/ Dutch, French, Irish, Manx*.

Singurele nume de locuitori **compuse din derivate** formate de la numele **complex integral** al unui teritoriu sunt it. *bosniaco-erzegovino*, sp. *bosnioherzegovino* (alături de adj. germ. *bosnisch-herzegovinisch*) pentru Bosnia și Herțegovina (în italiană fără conjuncție), și fr. *Saint-Pierrais et Miquelonais* (cu sufixul aplicat fiecărui component și păstrarea conjuncției) pentru Saint-Pierre și Miquelon (în celelalte limbi folosindu-se perifraze, cu excepția derivatelor separate engl. *St-Pierrais* și *Miquelonnais*).

V. mai sus și nume de locuitori care sunt în același timp derivate și compuse.

Nume de locuitori formate din perifraze

Folosirea pentru denumirea locuitorilor a perifrazelor, care consituie o desemnare precisă, este totdeauna posibilă, chiar când există și derivate referitoare la același teritoriu. Ea se recomandă mai ales atunci când un derivat nu este uzual în limba respectivă sau când utilizarea unui adjectiv propriu-zis ar putea duce la dubii sau la confuzii.

De la nume compuse de teritorii cu un număr foarte mare de componente, cum este cazul denumirii sub care se face provizoriu referire la *Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei*, ar fi chiar imposibilă formarea unui nume de locuitori derivat, astfel încât în acest caz se folosesc în toate limbile construcții genitivale (germ. *der ehemaligen jugoslawischen Republik Mazedonien*) sau prepoziționale (rom. *din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei* etc.).

Spre deosebire de adjectivele propriu-zise, care se pot folosi pentru a desemna locuitori prin simplă substantivizare, perifrazele au nevoie de suportul unui substantiv regent cu sensul rom. *locuitor* sau *cetățean*, ca engl. *citizen* sau *inhabitant*, fr. *habitant* „locuitor” (în limbajul curent) sau *citoyen, ressortissant* „persoană având cetățenia unui stat” (în texte oficiale, de ex. *les ressortissants d'Antigua et Barbuda*), germ. *Bewohner, Staatsangehörige/-bürger*, it. *abitante, cittadino*, sp. *habitante, ciudadano* etc.; cf. și în cazuri izolate engl. (Hong Kong) *Chinese* „chinez”, (US) *citizen* „cetățean” (alături de *American*), (Guinea-Bissau) *national* „persoană având naționalitatea/ cetățenia unui stat” pentru Hong Kong, Statele Unite, Guinea-Bissau.

Specifice pentru unele nume de locuitori exclusiv din limba engleză referitoare la teritorii cu caracter insular sunt formațiile incluzând cuvântul cu sensul „**locuitor al insulei/ insulelor**”: *Åland/ British Virgin (BV)/ Christmas/ Cocos/ Cook/ Falkland/ Norfolk/ Northern Mariana/ Solomon/ Turks and Caicos/ US Virgin/ Wallis and Futuna Islander* (deși în ultimul caz denumirea statului nu cuprinde cuvântul *Islands*; dar și *Wallisian, Futunan*) pentru Insulele Åland/ Virgine Britanice/ Christmas/ Cocos / Cook/ Falkland/ Norfolk/ Mariane de Nord/ Solomon / Turks și Caicos/ Virgine Americane/ Wallis și Futuna (în timp ce în celelalte limbi se folosesc mai ales construcții prepoziționale sau, mai rar, derivate).

Evident, toate aceste formații (în afară de *Hong Kong Chinese*) au numai valoare de substantive, ca adjective utilizându-se construcții prepoziționale de tipul *of the United States, of Guinea-Bissau, of the Åland Islands* etc.

Construcții genitivale

Perifrazele cu forme flexionare de genitiv ale unor nume traduse de teritorii sunt numeroase în limba germană: [*Bewohner*] **der** *Amerikanischen Jugferinseln*, **der** *Britischen Jungferinseln*, **der** *Cookinseln*, **des** *Heiligen Stuhls*, **der** *Insel Man*, **der** *Kaimaninseln*, **der** *Kokosinseln*, **der** *Demokratischen Republik Kongo* (alături de derivatul *Kongolese*), **der** *Demokratischen Volksrepublik Korea*, **der** *Nördlichen Marianen*, **der** *Norfolkinsel*, **der** *Pitcairinseln*, **der** *Russischen Föderation* (de la numele complet), **der** *Republik Korea*, **der** *Republik China* (dar și derivat: *Taiwaner*, ca și fr. *Taiwanais* în texte informale, alături de perifrazele *de la République de Chine, de Taiwan*), **der** *Turks- und Caicosinseln*, **des** *Heiligen Stuhls/ der Vatikanstadt/ des Staates Vatikanstadt* (dar și cu **prepoziție: von Vatikanstadt**), **der** *Vereinigten Arabischen Emirate*, **der** *Weihnachtsinsel* pentru Insulele Virgine Americane/ Virgine Britanice/ Cook, Sfântul Scaun, Insula Man, Insulele Cayman/ Cocos, Republica Democratică Congo, Coreea de Nord, Insulele Mariane de Nord, Insula Norfolk, Insulele Pitcairn, Rusia, Coreea de Sud, Taiwan, Insulele Turks și Caicos, Sfântul Scaun, Emiratele Arabe Unite, Insula Christmas; cf. și rom. **al Sfântului Scaun/ al Vaticanului**; în celelalte limbi valoarea construcțiilor prepoziționale nu este clară (cf. *of the Holy See/ of the Vatican, du Saint-Siège/ de l'État de la Cité du Vatican, della Santa Sede/ dello Stato della Città del Vaticano, de la Santa Sede* etc.).

Construcții prepoziționale

Exprimă nume de locuitori ai unor teritorii:

– cu denumiri **monomembre** (precum fr. *de/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din Curaçao*; engl. *of/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din/* sp. *de Guernsey*; engl. *of/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din/* sp. *de Jersey*; fr. *de/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din Montserrat*; în toate limbile pentru Myanmar-Birmania), dar mai ales

– cu denumiri **compuse** (ca fr. *des Emirats arabes unis*, germ. *der Vereinigten Arabischen Emirate*, it. *degli Emirati arabi uniti*, rom. *din Emiratele Arabe Unite*; sp. *de los Emiratos Árabes Unidos*; fr. *de/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din Hong Kong*; în toate limbile cu excepția spaniolei pentru Republica Democratică Congo (alături de numele derivat); engl. *of/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din/* sp. *de Saint-Barthélemy*; engl. *of/* germ. *von/* it. *di/* rom. *din/* sp. *de Saint Martin*; pentru Samoa Americană în toate limbile în afară de engleză; statele în componența numelor cărora figurează cuvintele însemnând „Insula/ Insulele”) și

– cu denumiri **complexe** (cf. engl. *of Antigua and Barbuda*, fr. *d'Antigua-et-Barbuda*, it. *di Antigua e Barbuda*, rom. *din Antigua și Barbuda* (în celelalte două limbi folosindu-se derivate: germ. *Antiguaner*, sp. *antiguano*); în toate limbile în afară de engleză pentru Insulele Turks și Caicos și pentru Wallis și Futuna; în toate limbile pentru Sfânta Elena, Ascension și Tristan da Cunha ș.a.

Situația comparativă a numelor de locuitori în limbile cercetate

Din examinarea comparativă a numelor de locuitori care se referă la același teritoriu în cele șase limbi a reieșit existența atât a unor **asemănări**, cât și a unor **deosebiri** – fie **generale**, fie **punctuale** – semnalate pe parcursul lucrării. Ele au cauze atât **lingvistice** (structura numelor teritoriilor la care trimit numele de locuitori; capacitatea limbii respective de a forma derivate sau compuse etc.), cât și **extralingvistice** (în special tradițiile sau reglementările oficiale ale diverselor state cu privire la forma numelor de locuitori). Credem însă că se poate afirma – ceea ce nu este de fel surprinzător – că, în general, în domeniul numelor de locuitori determinările extralingvistice joacă un rol mai important decât cele lingvistice interne.

Asemănările privesc **toate** limbile studiate sau **numai unele** dintre ele. Pe de altă parte s-a văzut deja, de exemplu, că, referitor la unul și același teritoriu, în diverse limbi se folosesc uneori nume de locuitori de tipuri **diferite**, deși niciun motiv de ordinar lingvistic nu ar fi împiedicat adoptarea unor tipuri asemănătoare. Astfel, **derivatele** referitoare la același teritoriu diferă adesea fie prin **baza** de la care sunt formate, fie prin **sufixe** folosite (**distincte** uneori chiar dacă în mai multe limbi există sufixe care își corespund).

O explicație a faptului că între numele locuitorilor aceluiași state în diversele limbi există asemenea deosebiri tipologice constă, probabil, în faptul că ele nu sunt rodul creării, printr-un demers unitar, a unui sistem coerent universal, ca în cazul nomenclaturilor din științele naturii sau din chimie, ci au rezultat de cele mai multe ori independent, în decursul timpului, prin întrepătrunderea dintre decizii individuale și tradiții. Intervenția programatică al cărei rod sunt listele UE pe care ne-am bazat a fost o acțiune *post factum* care, vizând o anumită unificare, nu și-a permis totuși să violenteze prea mult cutume naționale adânc înrădăcinate.

Dacă această atitudine este justificată în cazul statelor independente cu vechime, respectiv al limbilor cu tradiție în domeniu, aceasta nu înseamnă însă că preluarea unor modele comune, mai răspândite, nu ar fi dezirabilă și posibilă, mai ales referitor la state care și-au proclamat mai recent independența (ca Sudanul de Sud sau Timorul de Est), precum și pentru o limbă ca româna – România, care a intrat mai târziu în relații cu anumite teritorii, până nu de mult ignorate de opinia publică românească, nedispunând de o tradiție în acest domeniu comparabilă cu a altor limbi.

Propuneri privind limba română

Pentru limba română nu există reglementări interne oficiale cu privire la forma sub care trebuie folosite numele de locuitori nici măcar cu referire la statele independente, cu excepția unor informații existente pe site-ul Ministerului Afacerilor Externe cu privire la

statele cu care România are relații diplomatice¹⁷. De aceea comunicarea noastră urmărește și să propună pentru limba română o normare a numelor de locuitori ai diverselor teritorii.

Din compararea indicațiilor din ghidurile menționate pentru limbile supuse analizei se constată că pentru română, spre deosebire de celelalte limbi, se evită mai frecvent derivatele, recomandându-se mai des perifrize (evident, greoaie). Uneori româna este chiar singura sau printre puținele limbi dintre cele studiate pentru care, în cazul anumitor teritorii, s-a procedat astfel, deși este o limbă în care formarea de substantive prin adjoncțiunea de sufixe, inclusiv de la teme străine, este un procedeu activ și productiv (v. pentru numele de locuitori Popescu 1960).

Pentru spaniolă, de pildă, o grup de lucru special din cadrul Grupului interinstituțional de toponimie al Parlamentului European a creat noi derivate în conformitate cu normele stabilite de Real Academia Española. De ce nu s-ar putea proceda asemănător și pentru română, folosindu-se, pentru teritorii referitor la care numele de locuitori au forma unor derivate în absolut toate celelalte limbi supuse comparației, în locul perifrazelor rom. *din Bahamas/ Bahrain/ Bangladesh/ Belize/ Bhutan/ Bosnia și Herțegovina/ Botswana/ Burkina Faso/ Insulele Marshall/ Niue/ Noua Caledonie/ Sudanul de Sud/ Tokelau* ș.a., derivate precum **bahamian, *bahrainian, *bangladeshian, *belizean, *bhutanez, *botswanez, *burkinez, *marshallez, *nieuean, *neocaledonian, *sud-sudanez, *tokelauan?* Puncte de sprijin se pot găsi chiar în interiorul reglementărilor pentru limba română: de ce a fost posibil, de exemplu, să se indice *neozeelandez* și *papua-neoguineean* (care nu are sprijin în celelalte limbi, în care se folosesc perifrize sau alte soluții), și nu și **neocaledonian?* Sau *nord-coreean, sud-african* și *sud-coreean* (în ciuda faptului că alte limbi, ca engleza și germana, folosesc perifrize), și nu și **sud-sudanez?* De altfel am propus deja, fără efect, astfel de forme în *Enciclopedia statelor lumii*, ed. XI, și în DIN¹⁸.

Din păcate, perspectiva este destul de puțin optimistă, deoarece modificarea indicațiilor din *Ghidul* pentru limba română este puțin probabilă, având în vedere faptul că el conține reguli cu aplicare obligatorie pentru toate părțile implicate în elaborarea documentelor UE, cum și faptul că numele de locuitori recomandate acolo au fost deja folosite ca atare în documente adoptate până în prezent, care nu pot fi modificate decât în cazuri cu totul speciale.

Bibliografie

- Code de rédaction institutionnel, Annexe A5, Liste des États, territoires et monnaies.* <http://publications.europa.eu/code/fr/fr-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).
- DEX 2012. *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a (tiraj nou). București: Editura Univers Enciclopedic.
- Ghid de redactare interinstituțional, Anexa A5, Lista țărilor, a teritoriilor și a monedelor.* <http://publications.europa.eu/code/ro/ro-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).
- Interinstitutional style guide, Annex A5, List of countries, territories and currencies.* <http://publications.europa.eu/code/en/en-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).
- Interinstitutionelle Regeln für Veröffentlichungen, Anhang A5, Verzeichnis der Länder, Gebiete und Währungen.* <http://publications.europa.eu/code/de/de-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).

¹⁷ <http://www.mae.ro/bilateral-relations> (accesat la 9 iunie 2013).

¹⁸ V. Vintilă-Rădulescu (2008) și Vintilă-Rădulescu (2009b).

- Libro de estilo interinstitucional, Anexo A5, Lista de estados, territorios y monedas.* <http://publications.europa.eu/code/es/es-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).
- Manuale interistituzionale di convenzioni redazionali, Allegato A5, Elenco degli Stati, dei territori e delle monete.* <http://publications.europa.eu/code/it/it-5000500.htm> (accesat la 9 iunie 2013).
- Popescu, M. 1960. Nume de locuitori derivate de la teme străine. În *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. II, 213–224. București: Editura Academiei.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2008. Nume de locuitori și adjectivele corespunzătoare. În *Enciclopedia statelor lumii*, H.C. Matei, S. Neaguș și I. Nicolae, 755–761. București: Editura Meronia.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2009a. *Dicționar normativ al limbii române. Ortografic, ortoepic, morfologic și practic (DIN)*. București: Editura Corint.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2009b. Numele statelor independente. În Vintilă-Rădulescu 2009a, 752–760.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2011a. Adjective referitoare la numele statelor lumii. În *Confluente lingvistice și filologice. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, O. Felecan și D. Felecan (coord.), 273–281. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2011b. Numele proprii trebuie traduse? În *Numele și numirea. Actele Conferinței Internaționale de Onomastică. Ediția I: Interferențe multietnice în antroponimie. Baia Mare, 19–21 septembrie 2011*, O. Felecan (coord.), 527–534. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Vintilă-Rădulescu, I. 2012. The Translation of Official Country Names into Romanian. În *Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives*, O. Felecan (ed.), 375–385. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Zafiu, R. 2001. Indiancă, germancă, europeană... *România literară*, Noiembrie 14–20, 7, http://www.romlit.ro/indianc_germanc_europeanc.. (accesat la 9 iunie 2013).
- <http://www.mae.ro/bilateral-relations> (accesat la 9 iunie 2013)